

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เมืองเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางความเจริญของดินแดนทางภาคเหนือของประเทศไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 700 ปี โดยถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1839 พ่อขุนมังรายมหาราชทรงสร้างเมืองใหม่ขึ้นในพื้นที่บริเวณที่ราบเชิงดอยสุเทพ และให้ชื่อว่านพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ นับแต่นั้นมาเมืองเชียงใหม่ก็เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านนาโดยตลอด ถึงแม้ระยะเวลาที่ผ่านมาจะยาวนาน และในช่วงเวลาที่ผ่านมาเมืองเชียงใหม่จะประสบกับภาวะสงครามและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มากมาย ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แต่เมืองเชียงใหม่ก็ยังคงความสำคัญอยู่เช่นเดิมตลอดมา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงรากฐานของความเป็นมาอันมั่นคงของเมืองเชียงใหม่ได้เป็นอย่างดี และจากความเจริญที่มีสืบเนื่องติดต่อกันมาเป็นเวลานานนี้เองที่ทำให้เมืองเชียงใหม่เป็นแหล่งสังสมผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าไว้เป็นจำนวนมาก

การพัฒนาส่วนภูมิภาคตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2519 ถึง พ.ศ. 2524) ได้กำหนดนโยบายพัฒนาเมืองหลักและเมืองรองเพื่อกระจายความเจริญในทุก ๆ ด้านออกสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนา 5 เมืองหลัก ได้แก่ เชียงใหม่ ขอนแก่น นครราชสีมา สงขลา และหาดใหญ่ ส่วนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ได้กำหนดแนวนโยบายการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นศูนย์กลางของธุรกิจการค้า การบริการ และการท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนบน นับได้ว่าแผนพัฒนาดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เชียงใหม่กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์ ทำให้รายได้ของจังหวัดเพิ่มสูงขึ้น เกิดการสร้างงาน มีการขยายตัวทางด้านบริการเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีการลงทุนและประกอบธุรกิจทางด้านบ้านจัดสรร ร้านอาหาร โรงแรม และโรงงาน ซึ่งเป็นการกระจายรายได้สู่ชนบทมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวก็ได้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่นับวันก็จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เกิดจากสภาพความแออัด ปัญหาทางด้านการจราจร ขยะมูลฝอย ความสกปรกของบ้านเมือง ถนนหนทาง ตลอดจนบ้านเรือนและวัดวาอาราม ทำให้ความสำคัญ ความมี

คุณค่าทางสถาปัตยกรรมและทางประวัติศาสตร์ต้องสูญเสียความน่าดูน่าสนใจลงไป หรือเกิดภาวะเสื่อมโทรม (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 2530) สภาพความเสื่อมโทรมดังกล่าวล้วนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณค่าของทัศนียภาพวิทยากร หรือก่อให้เกิดปัญหามลทัศนในด้านต่าง ๆ ขึ้นภายในเขตพื้นที่เมืองเชียงใหม่

เป็นที่น่าเสียดายที่ทัศนียภาพวิทยากรหรือทรัพยากรทางด้านวิจิตรทัศน์ (Visual Resource) ทั้งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่ปรากฏอยู่ในกฎหมายฉบับสำคัญของประเทศ คือพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 จะด้วยเหตุใดก็ตามการปราศจากความคุ้มครองทางกฎหมายในเรื่องที่สำคัญเช่นนี้ ย่อมเป็นข้อบ่งชี้ให้เห็นได้ว่าคนไทยโดยฝ่ายบริหารคือรัฐบาลหรือโดยฝ่ายนิติบัญญัติคือสภาผู้แทนราษฎร ยังมีได้สังเกตเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางด้านทัศนียภาพอันมีคุณค่านี้เท่าที่ควร (เดชา บุญค้ำ, 2536) ทำให้ปัจจุบันพื้นที่ในเขตเมืองต่าง ๆ ของประเทศได้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือปัญหาทางด้านมลทัศน ซึ่งนับวันปัญหานี้ก็จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้น

คำว่าปัญหามลทัศนนั้นหมายถึงความมัวหมองที่เกิดจากการมองเห็นภาพหรือภูมิประเทศที่สกปรกอันเนื่องมาจากของเสียหรือถูกทำให้สกปรก ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อมนุษย์ทางด้านความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ ความคิดเห็น และรบกวนหรือก่อให้เกิดความไม่เจริญตาเจริญใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น (อิทธิพล ราศรีเกรียงไกร, 2534) ทั้งนี้มนุษย์เรารับรู้สิ่งแวดล้อมเข้าสู่สำนึกได้ 5 ทางคือ ทางสายตาในรูปของภาพ ทางหูในรูปของเสียง ทางจมูกในรูปของกลิ่น ทางลิ้นในรูปของรส และทางผิวหนังในรูปของการสัมผัส "การรับรู้" ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Perception" หรือเป็นศัพท์บัญญัติว่า "สัญชาตญาณ" นี้ เป็นการรับรู้แบบรวม ๆ ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ได้ค้นพบแล้วว่าในกระบวนการรับรู้ด้วยทวารทั้ง 5 นี้ มนุษย์ที่มีอวัยวะครบตามปกติจะรับรู้สิ่งแวดล้อมทางสายตาเป็นส่วนใหญ่ คือประมาณร้อยละ 85 ถัดลงมาเป็นเสียง ที่เหลือเป็นกลิ่น รส และสัมผัส ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่น้อยมาก ด้วยความเคยชินทำให้มนุษย์เราละเลยมองข้ามความสำคัญของปัญหามลทัศนนี้ไป ถ้าเราไม่สร้างสรรคสิ่งแวดล้อมใหม่ขึ้นมาให้มองดูสวยงามสบายตา อย่างน้อยก็ควรจะอนุรักษ์ทัศนียภาพเดิมเอาไว้ไม่ให้นำเกลียดเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพราะการรับสำนึกทางสายตามีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ สิ่งแวดล้อมที่แลดูสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยย่อมส่งผลให้ผู้รับรู้เกิดความปิติ รู้สึกสบายใจ มีพฤติกรรมโน้มไปในแนวทางที่ดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีความเป็นมิตรในทางตรงกันข้าม สิ่งแวดล้อมที่แลดูยุ่งเหยิง แห้งแล้ง สกปรกรกรุงรัง และยังมีเสียงหนวกหู หรือมีกลิ่นเหม็นรบกวนอย่างที่กำลังเป็นอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของกรุงเทพฯ และเมืองอื่น ๆ ของไทยเราย่อมมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในทางลบอย่างไม่ต้องสงสัย (เดชา บุญค้ำ, 2536)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีทัศนียภาพการอันทรงคุณค่าอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเป็นที่เกิดขึ้นจากการสังสรรค์คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมที่ผ่านการสร้างสรรค์ขึ้นโดยฝีมือของมนุษย์ ซึ่งมรดกทางธรรมชาติที่มีความสวยงามรวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าต่าง ๆ จัดเป็นทัศนียภาพการที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ แต่ในสภาพปัจจุบันทัศนียภาพการเหล่านี้กำลังถูกละเลยจนเป็นที่น่าวิตกว่าสิ่งที่มีคุณค่าทางทัศนียภาพต่าง ๆ กำลังจะสูญสิ้นไปหรือถูกกระทำให้เสื่อมคุณค่าลง ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่หลายแห่งในเขตเมืองเชียงใหม่กำลังประสบกับปัญหาทางด้านมลพิษอย่างรุนแรง

ในอดีตนั้นลักษณะเด่นประการหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ก็คือ การสามารถมองเห็นทิวเขาที่โอบล้อมเมืองไว้ทุกด้าน โดยเฉพาะการมองเห็นดอยสุเทพอันเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของเมืองเชียงใหม่ กับการได้เห็นยอดโบสถ์ วิหาร และเจดีย์แบบล้านนาแทรกอยู่ระหว่างแมกไม้สีเขียว หรือการได้เห็นอาคารบ้านเรือนในขนาดที่เหมาะสมกับสัดส่วนของมนุษย์ (Human Scale) การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ในช่วงอดีตนั้นเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ปัญหาเรื่องความรกรากจากป้ายโฆษณาสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคจึงมีไม่มากนัก แต่ในช่วงเวลาดังแต่ พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา ได้มีป้ายโฆษณาเกิดขึ้นมากมายในเมืองเชียงใหม่ และหลายแห่งอยู่ในจุดที่ไม่เหมาะสม ซึ่งปัญหามลภาวะทางสายตาได้เกิดเฉพาะจากป้ายโฆษณาเท่านั้น แต่เกิดจากความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง เช่น การมีหาบเร่แผงลอยระเกะระกะสร้างความสับสนวุ่นวายต่อวิถีการสัญจร การมีขยะตกค้างทิ้งเกลื่อนตามร่องน้ำ ทางเท้า และสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ล้วนเป็นมลภาวะทางสายตาทั้งสิ้น สำหรับคนท้องถิ่นสิ่งที่ก่อให้เกิดมลภาวะทางสายตาที่รุนแรงที่สุดคืออาคารสูงที่ทำลายเส้นขอบฟ้า (Skyline) ของเมือง ตั้งแต่การมองระยะไกลมายังเมือง และการมองในระยะใกล้ การได้เห็นสถาปัตยกรรมแบบแปลก ๆ ที่มีได้มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของล้านนาตั้งอยู่เคียงคู่กับโบราณสถาน การมีอาคารสูงบดบังการมองเห็นพระธาตุดอยสุเทพ หรือการเห็นอาคารสูงอยู่เคียงข้างบ้านของตนซึ่งเป็นบ้านขนาดมาตรฐาน ล้วนเป็นมลภาวะทางสายตาที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีการระดมการลงทุนในเมืองเชียงใหม่ในระยะหลังทั้งสิ้น (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์, 2536)

พื้นที่ในบริเวณถนนราชดำเนิน ถนนท่าแพ และถนนเจริญเมือง ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่หนึ่งที่เกิดปัญหามลพิษจากการทำลายคุณค่าของทัศนียภาพการและเกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยขององค์ประกอบต่าง ๆ ในบริเวณสองฝั่งถนน ทั้ง ๆ ที่เป็นเส้นทางสัญจรเข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่ที่มีความสำคัญมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญหลายแห่งเช่น วัด โบราณสถานต่าง ๆ อาคารเก่าที่มีคุณค่า

ทางสถาปัตยกรรมแบบห้องถื่น ตลาดไนท์พลาซ่า และลานเอนกประสงค์ประตูท่าแพซึ่งเป็นพื้นที่เปิดโล่ง (Open space) ที่สำคัญมากที่สุดแห่งหนึ่งของเมือง นอกจากนี้ในบริเวณดังกล่าวยังเป็นย่านธุรกิจการค้าที่มีความสำคัญ โดยมีธนาคาร อาคารพาณิชย์ และบริษัทห้างร้านตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก อีกทั้งในช่วงเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ทางจังหวัดก็มักจะใช้เส้นทางถนนราชดำเนินและถนนท่าแพเพื่อจัดขบวนแห่เฉลิมฉลอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมบรรยากาศของการท่องเที่ยว พื้นที่ในบริเวณนี้จึงเปรียบเสมือนห้องรับแขกที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ แต่ในปัจจุบันสภาพพื้นที่บริเวณดังกล่าวได้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ มากมาย รวมถึงปัญหามลพิษที่เกิดจากการติดตั้งป้ายโฆษณาที่ไม่เป็นระเบียบ ความรกรุงรังของระบบบริการสาธารณสุข อาคารที่พักอาศัยสร้างรวมกันอยู่อย่างหนาแน่นแออัด ทั้งยังมีความขัดแย้งในรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ขนาด และการใช้ที่ดิน นอกจากนี้ยังมีการละเลยต่อมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน และอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมแบบห้องถื่น เป็นต้น หากยังปล่อยปละละเลยโดยไม่มีการวางแผนเพื่อจัดการกับปัญหาดังกล่าว พื้นที่ที่มีความสำคัญในบริเวณนี้ก็จะสะท้อนภาพปัญหาการขาดความเอาใจใส่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขาดการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้นปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นในบริเวณถนนราชดำเนิน ถนนท่าแพ และถนนเจริญเมือง จึงเป็นปัญหาสำคัญที่ควรเร่งดำเนินการศึกษาหาแนวทางเพื่อการอนุรักษ์ทัศนียภาพ และการอนุรักษ์ทัศนียภาพและคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่ในบริเวณนี้ไว้ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อการท่องเที่ยวภายในเขตตัวเมืองเชียงใหม่สืบต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อประเมินคุณค่าของทัศนียภาพทางด้านภูมิทัศน์ชุมชน สถาปัตยกรรม และมรดกทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่กรณีศึกษา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษขึ้นภายในพื้นที่กรณีศึกษา
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชน นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ที่มีต่อการอนุรักษ์ทัศนียภาพและการจัดการปัญหามลพิษภายในพื้นที่กรณีศึกษา
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ทัศนียภาพ และการจัดการปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่กรณีศึกษา

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

กำหนดพื้นที่กรณีศึกษาอยู่ในบริเวณพื้นที่สองฝั่งของถนนราชดำเนิน ถนนท่าแพ และถนนเจริญเมือง ซึ่งอยู่ในเขต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ในระยะที่สามารถมองเห็นได้จากริมสองฝั่งถนนตลอดแนวความยาวของถนนทั้งหมดประมาณ 4.7 กิโลเมตร โดยครอบคลุมพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ในกรรมสิทธิ์ พื้นที่ส่วนบุคคล และพื้นที่อื่น ๆ ทุกประเภท

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชนทั่วไปทั้งคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว กลุ่มนักวิชาการด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง และกลุ่มของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับงานด้านภูมิทัศน์ชุมชน

1.3.3 ขอบเขตของเนื้อหาที่ทำการศึกษา

- ก) ศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปและลักษณะการใช้ที่ดินภายในพื้นที่กรณีศึกษา
- ข) ประเมินคุณค่าทางทัศนียภาพของพื้นที่กรณีศึกษา
- ค) ศึกษาปัญหามลทัศนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดปัญหามลทัศนภายในพื้นที่กรณีศึกษา
- ง) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชน นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ที่มีต่อการอนุรักษ์ทัศนียภาพและการจัดการปัญหามลทัศนภายในพื้นที่กรณีศึกษา
- จ) เสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ทัศนียภาพ และการจัดการปัญหามลทัศนที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่กรณีศึกษา

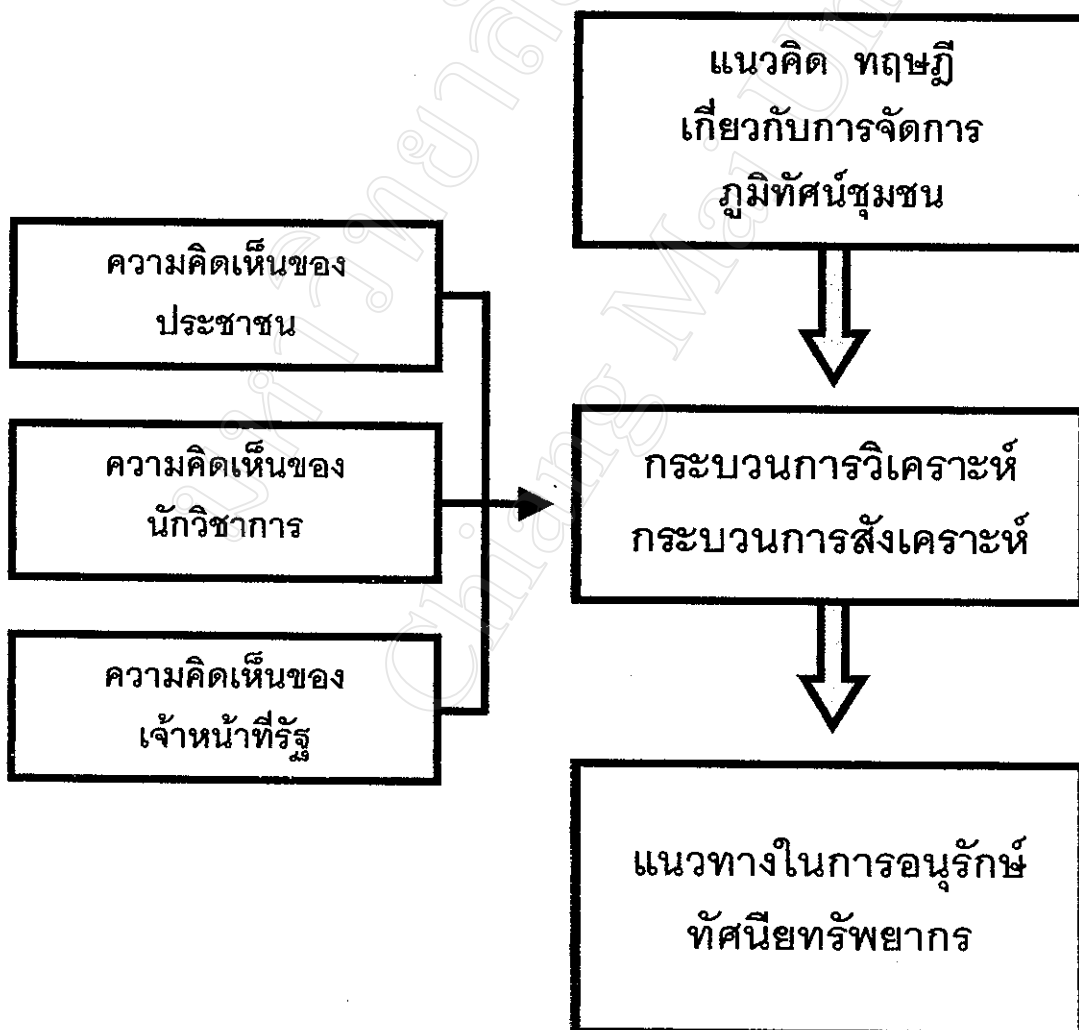
1.3.4 ขอบเขตของระยะเวลาที่ทำการศึกษา

ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2544 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2545

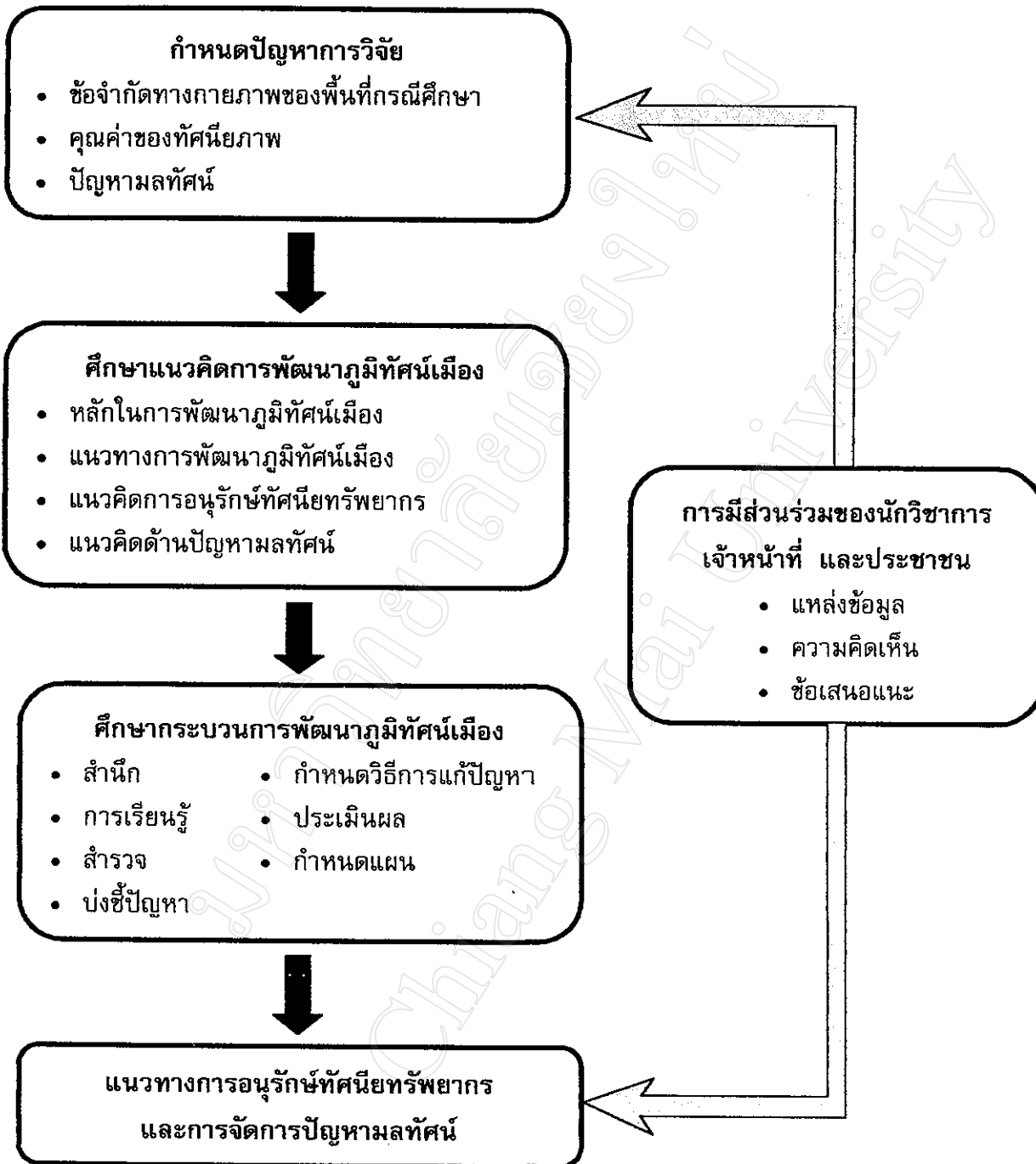
1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การอนุรักษ์ทัศนียภาพภายในเมืองเชียงใหม่ เป็นการศึกษาระบบการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์ การพัฒนา และการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในแหล่งชุมชนเมือง ดำเนินการศึกษาโดยยึดแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภูมิทัศน์เมืองเป็นหลัก ผสมผสานเข้ากับการนำความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของประชาชน นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการภูมิทัศน์เมืองร่วมในกระบวนการวิเคราะห์หรือกระบวนการสังเคราะห์ เพื่อให้ได้แนวทางในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของเมืองตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างชัดเจนและมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยมีกรอบแนวคิดในการศึกษาตามที่แสดงไว้ในแผนภูมิที่ 1.1 และมีขั้นตอนของวิธีดำเนินการศึกษาตามที่แสดงในแผนภูมิที่ 1.2

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

แผนภูมิที่ 1.2 ขั้นตอนของวิธีดำเนินการศึกษา

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษา

ทัศนียทรัพยากร (Visual Resource) หมายถึง สิ่งแวดล้อมหรือสภาพภูมิทัศน์ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และเกิดจากการสร้างสรรค์ขึ้นด้วยฝีมือของมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพในด้านการมองเห็นภาพของมนุษย์ รวมถึงสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ

คุณค่าของทัศนียภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมหรือสภาพภูมิทัศน์ที่มีคุณค่าทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม หรือสุนทรียภาพ ด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้งหมด ซึ่งการประเมินคุณค่าของทัศนียภาพในที่นี้ เป็นการให้คุณค่าในเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นไปตามความรู้ ความคิดเห็น ความเชื่อ และทัศนคติของผู้ศึกษา

มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางด้านศิลปกรรม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และเทคโนโลยี อันได้แก่ศาสนสถาน อาคารสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม ตลอดจนโบราณสถานประเภทต่าง ๆ

ภูมิทัศน์ (Landscape) หมายถึง ส่วนของผิวโลกที่สามารถมองเห็นได้จากจุด ๆ หนึ่ง บนผิวโลกหรือเหนือผิวโลก ภูมิทัศน์ประกอบด้วยภูมิทัศน์ธรรมชาติ (Natural Landscape) และภูมิทัศน์ที่มนุษย์สร้างขึ้น (Cultural Landscape)

ภูมิทัศน์ชุมชน (Townscapes) หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สามารถสังเกตเห็นได้ภายในชุมชน ทั้งที่เป็นธรรมชาติและเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลต่อภาพรวม สุนทรียภาพ ประวัติศาสตร์ และเอกลักษณ์ของเมือง

มลทัศน์ (Visual Pollution) หมายถึง ทัศนียภาพที่ก่อให้เกิดความไม่เจริญตาเจริญใจขึ้นแก่ผู้ที่พบเห็น ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากสภาพภูมิทัศน์หรือทัศนียทรัพยากรถูกทำลาย ความทึบโตรวมแออัดของอาคารสิ่งก่อสร้าง ความขัดแย้งของสถาปัตยกรรม รวมถึงสภาพความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของสิ่งต่าง ๆ เช่น การติดตั้งป้ายโฆษณาที่ไม่เป็นระเบียบ การวางหาบเร่งแผงลอยเกะกะบนทางเท้า องค์ประกอบทางภูมิทัศน์มีความขัดแย้งชิงเด่นหรือไม่กลมกลืนกัน และความสกปรกรกรุงรังของบ้านเมือง เป็นต้น